

Bundel, aangeboden aan Jacques Janssen bij diens afscheid als hoogleraar cultuur- en godsdienstpsychologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen, met bijdragen van naaste collega's.

Religie is steeds moeilijker te koppelen aan een duidelijk afgebakend, door de kerken gesanctioneerd geloof. Mensen bepalen meer en meer hun eigen geloof, op een wijze die henzelf past. In de woorden van Janssen: een 'doe-het-zelfreligie' of een 'religieuze proeftuin'. Vanuit verschillende invalshoeken schilderen de auteurs hoe deze ontwikkeling van traditionele geloofszuil naar private praktijk haar beslag krijgt.

Religie doen

Religie doen

Religieuze
praktijken in tijden van individualisering

ONDER REDACTIE VAN COR VAN HALEN, MAERTEN PRINS

EN RIEN VAN UDEN | KSGV

KSGV

Deze publicatie is uitgegeven door het ksgv. Het ksgv is een wetenschappelijke vereniging die een geestelijk gezonde omgang met levensbeschouwing, zingeving en religie wil bevorderen door publicaties, studiedagen en bijzondere leerstoelen.

www.ksgv.nl

ksgv-publicaties verschijnen onder redactie van
Ad van Heeswijk, Jacques Kerssemakers, Beate Rose,
Rien van Uden, Lia Vergouwen en Hetty Zock

KSGV
Postbus 90153
5000 LE Tilburg
(013) 466 33 42
ksgv@ksgv.nl
www.ksgv.nl

Copyright © 2009 by ksgv, Tilburg
Omslag en boekverzorging: Trudy Willems, Nijmegen
Foto omslag: Maerten Prins
Druk: vanGrinsven drukkers bv, Venlo

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (www.reprerecht.nl; Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN/EAN 978-90-75886-37-5
NUR 770

Inhoud

- COR VAN HALEN Ten geleide 7
- JOEP DE HART De toekomst van het verleden. *Over religieuze veranderingen in een gesecculariseerd land* 15
- JAN REITSMA & PEER SCHEEPERS Geloof en kerkelijkheid in Europa. *Een crossnationale vergelijking van trends voor en na de eeuwwisseling* 29
- PAUL VERMEER Religieuze opvoeding in het gezin: doet dat er (nog) toe? 42
- HESSEL ZONDAG Heimwee naar God 58
- MAERTEN PRINS Niets van dat alles of juist van alles iets. *Religie van jongeren en de gevolgen van individualisering* 72
- JOANNA WOJTKOWIAK & ERIC VENBRUX Gedenkplekken in huis. *Hoe het 'postself' zich manifesteert rondom huisaltaren in Nederland* 82
- RIEN VAN UDEN, JOS PIEPER, JANSKE VAN EERSEL, WIM SMEETS & HANNEKE VAN LAARHOVEN Religieuze en niet-religieuze coping bij kankerpatiënten 97
- HEIN VAN SCHIE & MICHIEL VAN ELK Het brein als religieuze proeftuin 121
- PUBLICATIES VAN J. A. P. J. JANSSEN 134
- PERSONALIA AUTEURS 145

Ten geleide

Voor wie er oog voor had, viel er de laatste dagen van 2008 iets opmerkelijks waar te nemen. Terwijl heel Nederland zich overgaf aan de opgeklopte cocktail van overdadige kerstversiering en huiselijke gezelligheid, kwam er op televisie soms een sober reclamespotje voorbij waarin enkele oudere, wat onbestemde heren ieder op hun beurt een stukje tekst voorlazen. De heren bleken bij nader inzien het voltallige bisschoppencollege van de Nederlandse kerkprovincie te zijn, de tekst het kerstverhaal. Het spotje werd afgesloten met de oproep dat iedereen, indachtig de kerstboodschap, van harte welkom was in de kerk. Het kan verkeren! Een instituut dat tweeduizend jaar lang het publieke en private leven van de christelijke bevolking heeft gedomineerd, ziet zich genoodzaakt om via de onverminderde populariteit van kerst – de toevoeging ‘mis’ kan tegenwoordig achterwege worden gelaten – de Nederlandse bevolking terug te lokken naar zijn steeds leger rakende kerkgebouwen.

Dit bescheiden wanhoopsoffensiefje illustreert in een notendop de massale ontkerkelijking die sinds enkele decennia in Nederland aan de gang is. Het treft overigens niet alleen de katholieke kerk, maar ook de protestantse geloofszuilen. Gecombineerd met het feit dat traditionele geloofsgemeenschappen in ijltempo vergrijzen, lijkt de secularisering een onafwendbaar demografisch proces. Ook in dit opzicht mag Nederland een ‘gidsland’ heten. Nergens ter wereld verloopt deze ontwikkeling zo rigoureus als hier. Tegelijkertijd moet worden geconstateerd dat de ontkerkelijking niet automatisch betekent dat men zich massaal van de religie afwendt. Sterker nog, de psychologische behoefte aan aankleding, bezinning en zingeving lijkt onverminderd groot. Blijkbaar is ontkerkelijking niet synoniem met het verdwijnen van religiositeit. Maar we zien wel dat de traditionele geloofszuilen zich niet kunnen onttrekken aan een breder maatschappelijk proces van individualisering. Mensen bepalen hun eigen geloof in de vorm en wijze die hen zelf past. Religie is van sociale institutie een private praktijk geworden.

